



# Osallisuusrakenteet alueella ja kunnassa sekä asukkaiden osallistumismahdollisuudet

Anri Niskala, osallisuusalatyöryhmän pj  
Anna Toni, TEM

# 1. Osallisuusrakenteet alueella

*”Maakunnassa tulee suunnitella se, millaisia osallistumiskeinoja ja -menetelmiä sekä rakenteita maakunnassa on tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön ja mitkä ovat maakunnan osallistumista ja vaikuttamista koskevat strategiset tavoitteet.*

*Valmistelu on hyvä kytkeä maakuntastrategian valmistelun yhteyteen. Strategiaa voidaan tarvittaessa toimeenpanna yksityiskohtaisemman osallisuusohjelman tai -suunnitelman avulla.”*

- Mitä rakenteita tarvitaan?
- Miten varmistetaan, että osallisuus tulee osaksi kaikkea tekemistä, eikä jää irralliseksi elementiksi?

<http://alueuudistus.fi/tiekartta/tuki-osallistumiseen-ja-vaaleihin>

- Maakuntaan tarvitaan osallisuus ja esteettömyys-yksikkö (aito mandaatti)
  - Johtaa ja koordinoi
  - Osaamisen varmistaminen
  - Koulutukset
  - Erilaisille raadeille maakuntaa kiertävä vetäjä (satelliitti)
  - sis. Vapaaehtoistyön ja järjestöyhteistyön koordinoinnin
  - Kehittää digitaalisia palveluita osallisuuden mahdollistamiseksi
  - Tieto on osa osallisuutta. Jos et tiedä, et voi osallistua. Viestinnän on oltava osa osallisuutta. Selkokielestä hyötyvät kaikki.
- Aito osallisuus ja osallisuuden tuotokset julki
  - ”Tämä on osallisuuden ansiota”, ”Tätä ei voida toteuttaa, koska...”
- Heikkojen äänien huomioiminen jo palveluiden suunnittelussa.
- Menetelmät:
  - Testiasiakkaat ja mystery shopping
  - Asiakaskyselyt, asukastilaisuudet
  - Asiakas-, esteettömyys- ja asukasraadit
  - Kokemusasiantuntijat kehittämistiimeissä
  - Palvelumuotoilu
- Esteettömyys = tilat, laitteet, viestintä, kokemusasiantuntijat
  - Psyykkisen esteellisyyden huomioiminen

- Virtuaaliyhteisöt
  - Nuorisotilat yms. Kokoontumistilat
  - Esteettömyys
- Yhteisöllisyys huolimatta sairaudesta, vammasta tai elämäntilanteesta
- Luukuttaminen pois
- Haetaan aktiivisesti asukkaiden mielipiteitä (ei vain lomake nettisivuilla)
- Alueelliset pieniyhteisöt mahdollistajina
- Vaikuttajaryhmät!
- Osallisuuden tuloksista kerrotaan nopeasti!
- Palveluohjaus, jossa asiakas keskiössä
  - Palveluiden saumakohtien tiivistäminen: palvelun sisältö on ratkaiseva, ei asuinpaikka (esim. vankila)
  - Vapautuvan vangin palvelutarpeen turvaaminen; osallisuus ja palveluohjaus
  - Ohjaamon ideologia malliksi muihin palveluihin
- Digi ei tavoita ikinä kaikkia
- ”Tavalliset” ihmiset tuomassa näkökulmaa
- Helposti käytettävä palautejärjestelmä, jolla on oikeaa vaikuttavuutta!
- Palvelukeskus-malli, palvelut yhdessä talossa
- Saattava tai noutava palvelu
- Neuvontaa esteettömyyteen
- Järjestöyhteistyö ( avustukset, neuvonta, koulutuksia, tiloja)
  - Tärkein osallisuusrakente on järjestöt!
- Sosiaaliasiamiesten asiantuntijuuden ja asiakasnäkökulmien hyödyntäminen rakenteissa.
- Hyvinvointi on mielenterveyttä

- Osallisuuden helppous (kasvokkainen vs. digi)
  - Mahdollisuus osallistua siellä missä asukkaat ovat (kauppa, kirjasto, liikkuvat palvelut, apteekki)
- Kuntien hyte-koordinaattoreille vastinpari maakuntaan
- Avoin, selkokielineen viestintä
- Palvelumuotoilu; tiedonkeruu, prototyypit, pilotointi

## 2. Asukkaiden osallistumismahdollisuudet

- Konkreettiset toimenpiteet, miten alueen asukkaat, asiakkaat ja muut sidosryhmät saisivat osallisuuden kokemuksen ja mahdollisuuden vaikuttaa jo valmisteluvaiheessa.
- Keitä pitää kuunnella?

- Asukkaiden aito kuuleminen ja kuunteleminen – ratkaisut vasta sitten
- Osallisuuden hyödyntäminen eli neuvoja käytännön tekijöille
- Rivityöntekijöiden ja henkilökunnan kuuleminen ja IDEOINTILUPA
- Asuinalueille jalkautuminen
- Aloitevallan avaaminen
- Osallistamisen ennakointi – suunnitelmallisuus
- Tiedonkeruu, mistä osallisuusprosesseja pitäisi aloittaa?
- Rakennusten toimivuus sote-palveluissa, esteettömyys
- Eri tyyppiset työpajat
- Kokemusasiantuntijat ammattilaisten rinnalle
- Työpajat
- Viestintä
  - Selkokieli
  - Eri kanavat
  - Kuunneltavuus
  - Iso teksti
- Ajoitus on oltava oikea, ei vasta päätösvaiheessa
- Yhdistykset mukaan valmisteluun ja kiinteä yhteistyö järjestöjen kanssa
- Yhdistyskoordinaattori maakuntaan.

- Ei ole järkevää osallistaa mitenkään, kun ei tiedetä mihin osallistetaan.
- Ratkaisuvaihtoehtojen esittely laajasti ilman poliittisia tavoitteita
- Kaikki tieto sote-uudistuksen vaikutuksista eri väestöryhmille, kustannukset





## Maakunnan kunnille tarjoama hyte- asiantuntijatuki

Karoliina Luukkainen, Hyte-työryhmän pj  
Ville Nieminen, Kuntaliitto

# Kuntien tarpeet maakunnalta (kuntakierros)

## Osaaminen

- Pienissä kunnissa hallinnollista/suunnitteluresurssia hyvin vähän. Työpanos on asiakastyössä. Ei ole resurssia, aikaa tai osaamista kehittää uusia malleja. Jo kehitettyjen hyvien käytänteiden käyttöönotossa voidaan kuitenkin olla hyvin ketteriä. **Maakunta** voisi **kehittää ja levittää hyviä käytänteitä ja koordinoita yhteisiä kehittämishankkeita**. Maakunta tukisi kuntia osallistamalla omarahoitusosuuteen sekä hoitamalla työlään hankehallinnoinnin.
- **Tarvitaan koulutusta hyte-asioihin kuntiin jäävälle henkilöstölle sekä luottamusmiehille**. Uhkakuva: Hyte ydinosaaminen ja suorat asiakaskontaktit/kosketuspinta ja sitä kautta osaaminen häviävät kunnista (ikäihmisten ja työikäisten osalta) SoTen myötä. SoTe-uudistus imee kaikki valmisteluresurssit eikä kuntien hyte-roolin pohdintaan ja uuden toimintakulttuuriin luomiseen kunnassa ole panostettu.
- **Hyvinvointikertomusten laadintaan** tarvitaan **asiantuntijatukea**.

## Resurssit

- Tarvitaan **valmista hyvinvointitietoa ja analyysiä (informaatio-ohjaus) sekä vaikuttavuuden arviointia**. Ei ole osaamista eikä resurssia hyvinvointitiedon hankkimiseen tai analysointiin. Varsinkin työikäisten ja ikäihmisten osalta kunnissa ei ole tietopohjaa (lapsista ja nuorista kokemuspohjaista tietoa löytyy koulujen ja varhaiskasvatuksen kautta). Maakunta tarvitsee kuntakohtaista tietoa ja kunnat vertailutietoa. Datalouhinnan kautta eväitä palveluiden kohdentamiseen.
- **Rahoitusinstrumentti maakunnan ja kuntien väliin** on ehdoton. Kuntien resurssit vähenevät selvästi, joten maakunnan panostusta tarvitaan.
- Vaikka tietoa olisi, ei ole resurssia toimia sen mukaisesti. Maakunta ei voi olla virasto ja odottaa, että joku muu toimeenpanee asiat, vaan tarvitaan paikallista läsnäoloa; **maakunnan työntekijöitä tekemään hyte-työtä kunnissa ja kuntien kanssa**. Esim. osana matalan kynnyksen asiakaspalvelupisteitä (perhetalot jne.).

## Yhteistyö

- Maakunnassa on oltava selkeästi nimetyt henkilöt vastaamassa hyte-asioista. Tätä kautta täytyy tulla aktiivisesti tietoa, yhteydenpitoa ja kontaktointia kuntien suuntaan. **Yhteistyön koordinointi oltava maakunnan vastuulla**. Kunnilla on oltava vastaavasti selvät vastuutahot ja kokonaisvastuullinen hytestä kunnan sisällä. **Yhteisten palveluketjujen koordinointi** maakunnan kautta (SoTe+ kulttuuri ja liikunta). **Asiakkuuksien hallinnan kehittäminen** hyte näkökulmasta.
- **Kuntien välisen yhteistyön lisääminen** hyte-asioissa (myös esim. pienten erityisryhmien palveluiden osalta).
- Vahva **ohjaus maakunnalta kuntien suuntaan**. Mitä kuntien odotetaan tekevän ja millä priorisoinnilla?
- Aito yhteistyöhenki ja arvostava asenne! **Diskuteeraava toimintakulttuuri ja vuorovaikutuksen johtaminen**.



# Kuntien asiantuntijatuon tarpeet maakunnalta: Hyte aluekierroksen 27.11. työpaja 1 tuotos

- **Resurssit**

- Rahoitusinstrumentti maakunnalta kunnille ja järjestöille

- **Osaaminen**

- Hyvän asuinympäristön/kaavoituksen merkitys hyvälle elämälle -> vaikuttaminen kuntien suuntaan
- Asiakas=asiantuntija, otettava mukaan yhteiseen kehittämiseen
- SoTe-osaamisen saaminen kuntien päätöksentekoon: esim. ravitsemus, mielenterveysasiat
- Tieto siitä mitkä ongelmat näkyvät SoTe-puolella, joihin kunta voisi vaikuttaa
- SoTe-asiantuntijoiden konsultaatiomahdollisuudet (esim lastensuojelusta opetuspuolelle)
- Reaaliaikainen tietotuotanto ja analyysi kuntien käyttöön

## • Yhteistyö

- Lobbaaminen kansalliselle tasolle (esim. verotuksen kautta terveellisten ruokatottumusten mahdollistaminen) sekä muille sektoreille
- Keskusteluareenan tarjoaminen : yhteisten ongelmien käsittely sekä yhteisen tahtotilan muodostaminen
- Vaikuttaminen kuntapäätäjiin: miten maakunta keskustelee kuntapäätäjien kanssa jatkossa (lautakunnissa tehdään tai ei tehdä hyteä tukevia päätöksiä)
- Vaikutusten ennakoarviointi yhteistyössä kuntien kanssa
- Kuntien välisen yhteistyön vahvistaminen
- Alueellisen tasa-arvon edistäminen
- Vapaaehtoistyön koordinaattori rakentamaan siltaa organisaation ja kuntalaisen välille
- Palveluketjut



## Ehkäisevä päihdetyö osana maakunnan tehtäviä ja kuntien asiantuntijatukea

Niina Jalo, Ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmän pj  
Jenni Tähkävuori, Turun hyvinvointitoimiala

# MAAKUNNAN TARJOAMA TUKI

EPT-koordinaattori maakuntaan (tai jopa työryhmä?), jonka vastuulla:

- Ehkäisevän päihdetyön ”osaamiskeskus”
  - Mallintamista, yhteistyö
- Vaikuttamistyö valtakunnallisesti, lobbaaminen / edunvalvonta (maakunnan johto, ei ept)
- Johdon tuki ja sitouttaminen ept-työhön > sitouttavat omat työntekijänsä
- Alueellisen tasa-arvon varmistaminen: ept toteutuu koko Varsinais-Suomessa
- Valtakunnallisten toimintamallien ja hyvien käytäntöjen käytön varmistaminen
- Ehkäisevän päihdetyön asiantuntemus ja asiantuntijatuki esim. ajankohtaisiin päihdeteemoihin ja –ilmiöihin

# Mitä on maakunnan vastuulla?

- Puheeksiotto ja varhainen puuttuminen + sosiaalihuollon mini-interventiotyö kirjataan sote-keskusten sopimuksiin (bonus?/porkkanarahaa?)
- Hoito- ja palveluketjut (myös sosiaalihuolto)
  - Esim. ehkäisevän päihdetyön ja perhetyön suhde?
- Tiedonkeruu, tutkimus, tiedon jalkauttaminen
- Yhtenäiset mallit koko maakuntaan (esim. päihdekasvatus)
- Verkostoituminen ja verkostojen tuki
  - Vastinparit kunta-maakunta
  - Ept-yhdyshenkilöt
  - Hyte-koordinaattorit
  - Hyte-työryhmät

# Muuta

Islannin malli Varsinais-Suomeen?

Päihde- ja mielenterveystyön kokemusasiantuntijuustoiminnan koordinointi?

Linjaukset avustuskäytäntöihin? (kunnan)

Järjestöt kaipaavat tietoa siitä mistä rahat tulevat jatkossa

Hanketyön koordinointi (omarahoitus, hankehallinto)?

Kansalaisten kouluttaminen (osallisuus)?

Mielenterveys- ja päihdetyön integraatio

Rahoitusta / toiminnan taloudellinen tuki (projektit)

Alkoholi-interventio vs. huume-interventio

Kouluterveydenhuollon rooli ehkäisevässä päihdetyössä > yhteistyötahot jatkossa?

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille palvelujen tasolle